

DOI: <http://dx.doi.org/10.52520/masjaps.v7i2id203>

Araştırma Makalesi

Yaban Hayvanlarının Tarımsal Faaliyetler Üzerine Etkileri: Hatay İli Örneği

Erdal DAĞISTAN¹ (Orcid ID: 0000-0003-0987-9034), Ahmet Duran ÇELİK¹ (Orcid ID: 0000-0003-3018-822X), Nuran TAPKI^{1*} (Orcid ID: 0000-0001-5044-795X), Tuğçe SARIOĞLU¹ (Orcid ID: 0000-0002-5119-8788), Aybuke KAYA¹ (Orcid ID: 0000-0002-6866-1951), İbrahim TAPKI² (Orcid ID: 0000-0002-4552-6941)

¹Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Hatay

²Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü, Hatay

*Sorumlu yazar: ntapki@mku.edu.tr

Geliş Tarihi: 15.02.2022

Kabul Tarihi: 20.03.2022

Özet

Bu çalışmada Hatay ilinde yaban hayvanlarının tarımsal faaliyet üzerindeki ekonomik etkilerini belirlemek amaçlanmıştır. Hatay Bölgesi, fauna ve flora bakımından zengin bir coğrafyaya sahiptir. Bu durum bölgenin sosyal, ekonomik ve tarımsal yapısı üzerinde etkili olmaktadır. Yaban hayatının tarımsal faaliyetler üzerinde olumlu etkisi yanında olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Bu kapsamda yabani hayvan zararlarının yoğun olarak görüldüğü köylerden Kartopu örnekleme yöntemi ile belirlenen 31 üretici ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen veriler değerlendirilerek analiz edilmiştir. Verilerin analizi sonucunda en çok zararı veren yaban hayvanlarının kemirgenler, kuşlar ve yaban domuzları olduğu belirlenmiştir. Yaban hayvanlarının ürünlere verdikleri maddi zarar yılda ortalama 4.000 TL'dir. Üreticilerin mücadele için harcadıkları miktar ise ortalama 855 TL'dir. Üreticiler yaban hayvanlarıyla mücadele için en fazla kimyasal zehir ve ateşli silahlar kullanmaktadır. Kullanılan bu yöntemler doğal dengeyi bozmaktadır. Bu nedenle devletin ilgili kurumları aracılığı ile yaban hayvanlarıyla doğal mücadele yöntemlerini üreticilere öğreten eğitimler düzenlenmeli, yaban hayvanlarının doğal yaşam alanlarının sınırları daraltılmamalı ve insan-hayvan çatışmasını en az düzeye indirecek çalışmalar yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Hatay ili, avlanma, tarım, yaban hayvanları

Effects of Wild Animals on Agricultural Activities: Case Study of Hatay Province

Abstract

This study aims to determine the economic impact of wild animals on agricultural activity Hatay Region has a rich geography in terms of fauna and flora. This affects the social, economic and agricultural structure of the region. There are also negative effects of wildlife as much as positive on agricultural activities. In this context, the regions where wild animal damage is seen intensely. Face-to-face interviews were conducted with 31 producers determined by the Snowball sampling method from the villages. Examining the appropriate package program of the obtained options is analyzed. The most damaging effects of data analysis are rodents, birds and wild boars. While the financial damage caused by wild animals to the products is approximately 4,000 TL per year, the amount spent by the producers for fighting is 855 TL. The most commonly used chemical poisoning and firearms are used by the producers in their methods of combating wild animals. These methods of struggle disrupt the natural balance. For this reason, trainings should be organized that teach the state the methods of natural control of wild animals, the limits of the natural habitats of wild animals should not be narrowed and human-animal conflict should be minimized.

Keywords: Hatay province, hunting, agriculture, wild animals

GİRİŞ

Doğal yetiştirme alanlarında özgürce yaşayan evcilleştirilmemiş canlılar yaban hayvanları olarak adlandırılmaktadır. Tabiat serbest bir şekilde varlığını sürdüren yaban hayvanlarının bazıları buldukları ortamı değiştirmezken, bazıları ise kısa ya da uzun zamanlı göçlerle varlıklarını devam ettirmeye çalışmaktadırlar. Yaban hayvanlarının yaşam alanlarını ormanlar, tarım arazileri, sulak yerler, keşfedilmemiş alanlar oluşturmaktadır (Çanakçıoğlu ve Mol, 1996; Iğircık ve ark., 2008). Yaban hayvanları her geçen gün daha çok bozulan orman ve mera ekosistemlerinde zorluklarla hayatta kalma mücadelesi verirken aynı zamanda yırtıcı hayvanlardan ve avlanma kurallarına uymayan avcılardan korunmak durumundadır (Balabanlı ve ark.; 2006). Dünya’da olduğu gibi Türkiye’de de sınırlı kaynakların korunması, biyoçeşitliliğin sürdürülebilirliği ve yaban hayatın korunması önem arz etmektedir (Alkan ve Ersin, 2018). Biyolojik çeşitlilik açısından varlıklı olan birçok ülkede bu varlığın korunması için yasal statüler oluşturulmuştur (Noughton Treves ve ark., 2018; Alkan ve Ersin, 2018). Türkiye’de de bazı uluslararası sözleşmeler ve yasal düzenlemelerle koruma statüsüne kavuşturulan alanlar bulunmaktadır (“1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu (1971)”, 2863 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (1983-1987)”, “6831 sayılı Orman Kanunu (1956)”, “2873 sayılı Milli Parklar Kanunu”) (Alkan ve Ersin, 2018). “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme”, “Avrupa’nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi” ve “Ramsar Sözleşmesi” gibi uluslararası sözleşmeler de ülkemizde birtakım alanların korunmasına imkan sağlamaktadır (Alkan ve Korkmaz,

2009; Alkan ve Ersin; 2018). Türkiye biyolojik çeşitlilik açısından oldukça zengin bir varlığa sahiptir. Özellikle ekosistemin devamlılığı açısından büyük memeli hayvanlar öncü rol oynamaktadır (Iğircık ve ark., 2008). Türkiye’de en çok büyük memeli ve et obur kara hayvanlarından kurt, çakal, tilki, boz ayı, çizgili sırtlan, pars, yaban kedisi, vaşak bulunmaktadır. Yapılan literatür çalışmasında yaban hayvanları ile ilgili birçok çalışmaya rastlanmıştır (Breitonmoser, 1998; Messmer, 2000; Ilgar, 2007; Sağlam ve ark., 2010; Alkan ve Ersin 2018; Balabanlı ve ark., 2006; Ilgar, 2007; Aslım ve ark., 2012; Yavuz, 2017; Aksan ve Akbay, 2018; Zeybek ve ark., 2021; Arslan ve Ünal, 2020). Hatay ilinde yaban hayvanlarının tarımsal faaliyet üzerindeki etkileri konusunda daha önceden yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle böyle bir konuda araştırma yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de bulunan yaban hayvan türlerini ortaya koymak, Hatay ilinde yaban hayvanlarından etkilenen tarım işletmelerinin sosyo-ekonomik yapısını belirlemek, işletmelere ait arazilerin kullanım durumunu ortaya koymak, yaban hayvanlarının tarımsal üretim üzerindeki etkisini incelemek, hayvanların ürünlere verdikleri zararı ortaya koymak ve alınabilecek önlemleri belirlemektir.

MATERYAL ve YÖNTEM

Bu araştırmanın ana materyalini Hatay ilinde yaban hayvanlarından zarar gören üreticilerden anket yöntemi ile elde edilen birincil veriler oluşturmuştur. Veriler yüz yüze kişisel görüşme yapılarak anket yoluyla elde edilmiştir. Ayrıca bölge ve konuyla ilgili daha önce yapılmış araştırma, rapor gibi ulusal ve uluslararası ikincil verilerden yararlanılmıştır. Araştırma alanında yaban hayvanlarından etkilenen üretici

sayısı bilinmediği için üreticilerin bilgilerinden yararlanılmış ve kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. İsminden anlaşılacağı üzere, kartopu gibi gelişen bu yöntem örneklemin aşamalı olarak büyütülmesini ifade eder. Kartopu örnekleme, tanımlanması ve ulaşılması zor ana kütleleri tanımlamak ve bunlara ilişkin ilk bulguları ortaya koymak amacıyla uygulanır. Kartopu örnekleme yönteminde öncelikle ana kütlede bir birime ulaşılır, sonra o birimin yardımı ile diğer bir birime, sonra onların yardımıyla başka birimlere ulaşılarak hedeflenen örneklem büyüklüğüne ve

çeşitliliğine varılmaya çalışılır (Karabey, 2021). Bu doğrultuda 31 adet üretici ile görüşmeler yapılmış ve elde edilen bilgiler değerlendirilmiştir.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Kültürel ve doğal miras olan yaban hayvanları ve vahşi yaşam alanları en önemli kaynak değerlerinden sayılmaktadır. Bu nedenle tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yaban hayvan sayısı ve yaşam alanlarının korunması gerekmektedir. Türkiye’de illere göre yaban hayvan türleri ve sayıları Çizelge 1’de gösterilmiştir.

Çizelge 1. Türkiye’de 2003-2016 yılları arasında yaban hayvan türleri ve sayıları

Şehir	Tür	2003	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
İstanbul	Geyik, Karaca	23	124	124	11	162	299	193	194	188
İzmir	Karaca				88	129	143	146	140	61
Denizli	Geyik, Karaca	265	284	209	213	205	209	230	232	233
Muğla	Y. Keçisi	1.101	1.349	2.269	2.532	2.603	2.260	2.146	2.487	2.860
Afyon	Geyik		122	227	249	256	257	217	178	171
Kütahya	Geyik		36	536	572	258	289	316	316	302
Bursa	Sülün							4	22	35
Eskişehir	Geyik	575	693	436	444	116	152	664	692	826
Kocaeli	Karaca			487	505	17	18	19	18	40
Bolu	Geyik, Karaca	222	1119	1611	1494	1702	1961	402	2270	
Ankara	Geyik, Keklik, Tavşan, Y. Koyunu			221	174	163	177	138	153	141
Konya	Y. koyunu	1796	1809	24	28	582	585	481	630	505
Antalya	Y. Keçisi, Alageyik	2520	3665	6100	5805	6261	6447	5327	6075	5542
Adana	Y.keçisi		905	925	1002	1177	1276	1382	1623	1741
Mersin	Y.keçisi	1279	1749	3787	2223	2498	2852	3701	4014	4275
Hatay	Y.keçisi,Sırtlan, Karaca	346	176	422	400	394	349	371	524	625
Osmaniye	karaca					192	181	164		
Niğde	Y.keçisi	793	2081	186	47	1478	1554	1587	1343	1475
Kayseri	Y.keçisi	28	128	15	13	458	489	509	674	767
Zonguldak	Geyik, Karaca		148	117	131	150	214	207	172	186
Karabük	Geyik, Karaca			452	150	601	752	832	88	106
Bartın	Geyik, Karaca			100	48	220	244	272	306	252
Kastamonu	Geyik, Karaca		254	1179	1566	2087	531	540	422	
Sinop	Karaca		29			18	24		9	16
Çorum	Geyik,Karaca		72		26	185	36	244	216	236
Rize	Ayı			129	153	4				
Artvin	Y. Keçisi, Vaşak	840	585	729	797	917	719	621	1057	1031
Gümüşhane	Y. Keçisi					3	27	7		
Erzurum	Y. Keçisi, Keklik, Vaşak	160	300	355	345	653	856	908	673	714
Kars	Y. Keçisi				343	343				
Şanlıurfa	Ceylan,Kelaynak	65	85	488	519	526	483	380	541	606
Bingöl	Y.keçisi			226	258	258	447	575	355	353
Türkiye		10.013	15.864	22.119	20.314	24.574	24.003	22.827	25.668	23.603

Kaynak: Anonim, 2018

Türkiye’de 2003 yılında 10.013 adet yaban hayvanı bulunurken, 2016 yılında 2 kattan fazla artış göstererek 23.603

adet olmuştur. Çizelge 1’e göre Türkiye’de en fazla bulunan tür geyik, karaca ve yaban keçisidir. Yaban

hayvanlarının en fazla bulunduğu iller ise Muğla, Antalya ve Mersin'dir. Çizelge'de verilen hayvan sayıları sadece koruma alanlarında yaşayan yaban hayvanlarını kapsamaktadır (Anonim,2018). Hatay, Türkiye'de önemli tarım arazilerine sahip illerden biridir. Türkiye'nin tahıl ve diğer bitkisel ürün alanlarının %0.9'u, sebze alanlarının %3,6'sı ve meyve ve baharat alanlarının ise %2,6'sı Hatay ili

sınırlarındadır (TÜİK, 2018). Hatay'ın tarım arazileri ağırlıklı olarak tahıl ve meyve üretimi üzerine yoğunlaşmaktadır. 2014-16 yılları arasında Türkiye'de ekim alanlarında büyük değişiklikler olmamıştır. Meyve, içecek ve baharat bitkileri alanı %4 oranında artış göstermiştir. Diğer alanlarda ise azalışlar görülmektedir (Çizelge 2).

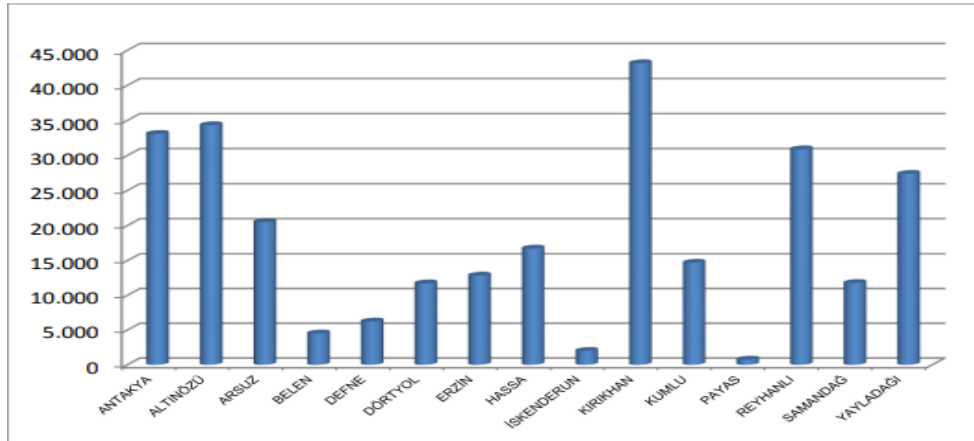
Çizelge 2. Türkiye ve Hatay'ın tarım alanları (dekar)

	Hatay			Türkiye		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Meyveler, İçecek Ve Baharat Bitkileri Alanı	828.678	847.560	862.585	32.428.112	32.838.481	33.292.166
Nadas Alanı	27.202	9.861	10.760	41.076.182	41.139.762	40.499.984
Sebze Alanı	311.117	289.936	286.641	8.035.763	8.081.714	8.041.419
Süs Bitkileri Alanı	92	32	30	48.909	45.972	48.438
Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Alanı	1.337.813	1.271.770	1.274.823	157.818.172	157.230.212	155.746.391

Kaynak: TÜİK, 2018

İlin tarım alanlarının ilçelere göre dağılımı çizelge 3'te verilmiştir. Tarım alanlarının yoğun olduğu ilçeler

Kırıkhan, Altınözü ve Antakya'dır. En az tarım alanlarının bulunduğu ilçeler ise Payas, İskenderun ve Belen'dir (Şekil 1).

Şeki 1. Hatay ilçeleri arasında tarım arazilerinin dağılımı, Kaynak:TÜİK, 2018

Hatay ilinde yaban hayvanlarını koruma altına alan alanlar bulunmaktadır. Biri İskenderun-Arsuz diğeri ise Altınözü'nde olmak üzere 2 adet yaban hayatı geliştirme alanı bulunmaktadır. İskenderun- Arsuz yaban hayatı

geliştirme sahası 26.000 hektarlık olup, yaban keçisi bulunmaktadır. Altınözü yaban hayatı geliştirme sahası ise 35.000 hektarı kapsamaktadır (Anonim, 2020a). İlde yaban hayvanlarının tarım arazilerinde bulunması hem ürüne zarar

vermekte, hem de çiftçiye ek maliyet yüklemektedir. Ekim sonrasında fare ve sıçanların tohumlara zarar vermesi verimi etkilemektedir. Hasat öncesi yaban domuzu, karaca ve yaban keçilerinin ürünlere verdiği zarar çiftçilerin önemli sorunları arasında yer almaktadır. Tarla fareleri için kamu kuruluşlarının 25.000 dekarlık alanda mücadele başlatması sorunun azaltılması yönünde yapılan bir kamusal desteklemedir (Anonim, 2020b). Tarla faresi dışında yapılan başka bir mücadelenin olmaması, çiftçileri kendi önlemlerini almaya zorlamaktadır.

Araştırma Alanındaki Tarımsal İşletmelerin Sosyo-ekonomik Durumu

Araştırma kapsamında görüşülen üreticilerin %38,7'si ilkokul (12), %32,3'ü ortaokul (10), %22,6'sı lise (7),

%6,4'ü ise üniversite(2) ve lisansüstü(2) öğrenime sahiptir. Araştırma alanında görüşülen üreticilerin yaş ortalaması 47,32, bitkisel üretim deneyim süresi ortalaması 21,13 yıl ve hanedeki birey sayısı ortalaması 5,97 olarak belirlenmiştir. İşletmecilerin %26,7'si tarım dışı işlerle uğraştıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 3). Sağlam ve ark., 2010 yılında yaptıkları çalışmada 24 köyden şikayet dilekçesi veren ve vermeyen 247 kişi ile görüşmüşlerdir. Katılımcıların %51'inin ilkokul mezunu %19'unun lise mezunu, %17'sinin ortaokul mezunu, %7'sinin üniversite mezunu, %2,8'inin yüksekokul mezunu, %2,8'inin ise okuryazar olmadığını, %0,04'ünün ise okur yazar olduğunu belirlemişlerdir.

Çizelge 3. Araştırma alanındaki üreticilerin yaş, deneyim, hanehalkı sayısı ve tarım dışı faaliyetlere ait bilgiler

Yaş Ortalaması	Deneyim Süresi Ort. (Yıl)	Hanedeki Birey Sayısı			Tarım Dışı Faaliyet Oranı (%)	
		En Az	En Çok	Ortalama	Evet	Hayır
47,32	21,13	2	16	5,97	26,7	73,3

Görüşülen işletmelerin tamamında buğday, mısır, pamuk, fasulye, sebze, havuç, zeytin, kavun ve çeşitli meyve türleri üretilmektedir. Üreticilerin bitkisel üretim faaliyetlerine yönelik bilgileri çizelge 4'te verilmiştir. Üreticilerin ortalama buğday ekim alanları 191.67 dekar, pamuk ekim

alanları 95 dekar, mısır ekim alanları 37.36 dekar, kavun ekim alanları ortalama 36.67 dekar, havuç ekim alanları ortalama 35 dekar, fasulye ekim alanları ortalama 20 dekar, zeytin ekim alanları ortalama 5 dekar, meyve ekim alanları 2.50 dekar, sebze ekim alanları ise ortalama 1 dekadır (Çizelge 4).

Çizelge 4. Araştırma alanında ürünler bazında bitkisel üretim alanı ve verimlilik ortalamaları

Ürün Adı	Ekim Alanı Ortalaması (da)	Verim Ortalaması (kg/da)
Buğday	191,67	3.482,35
Pamuk	95,00	13.832,14
Mısır	37,36	2.336,36
Kavun	36,67	3.833,33
Havuç	35,00	3.500,00
Fasulye	20,00	100,00
Zeytin	5,00	1.027,50
Meyve	2,50	3.000,00
Sebze	1,00	500,00

Araştırma alanındaki üreticilerin %45,2'si büyükbaş hayvancılık, %32,3'ü küçükbaş hayvancılık ve %41,9'u kümes hayvancılığı gibi hayvansal üretim faaliyetleri ile de uğraşmaktadır. İşletmelerin büyükbaş hayvan sayısı ortalama 11,14, küçükbaş hayvan sayısı ortalama 21,40 ve kümes sayısı ortalama 31,85'tir. Üreticilerin tarımsal faaliyet için kullandıkları sulama su kaynakları incelenmiştir. %45,2'si kuyu suyu, %3,2'si baraj suyu, %6,5'i göl suyu, %9,7'si kooperatif tarafında sağlanan su ile sulama

yaparken, %35,5'i ise akarsu, salma çay suyu gibi diğer sulama kaynakları ile ürünlerini sulamaktadır. Araştırma alanındaki üreticilerin Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından sağlanan desteklemelerden yararlanma durumları çizelge 6'da verilmiştir. Buna göre, üreticilerin %63,00'ü mazot, %55,60'ı ürün, %48,91'i gübre, %7,40'ı yem bitkileri desteğinden faydalanırken, %25,90'ı hayvan, %3,20'si ise buzağı desteklemelerinden faydalandığını belirtmiştir (Çizelge 5).

Çizelge 5. Araştırma alanında desteklemelerden yararlanma durumu

Destek Türü	Sayı*	(%)
Mazot Desteği	17	54,83
Ürün Desteği	15	48,39
Gübre Desteği	13	41,93
Hayvan Desteği	7	22,58
Yem Bitkileri Desteği	2	6,45
Buzağı Desteği	1	3,22

Not: *Birden fazla cevap hakkı tanıdığı için toplam 31'i aşmaktadır

Araştırma alanında görüşülen üreticiler yaban hayvanları ile karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Bu üreticilerin %25,80'i yaban hayvanlarını tek tek gördüklerini belirtirken, %74,20'si sürüler halinde karşılaştıklarını bildirmişlerdir. Yaban hayvanlarını sürüler halinde gördüklerini belirten üreticilerin karşılaştıkları sürü genişliği 2 ile 15 arasında değişirken ortalama sürü genişliği 6,55 olarak hesaplanmıştır.

Yaban Hayvanlarının Ürünlere Zarar Verme Durumu

Görüşülen üreticilerin hepsi yaban hayvanlarının yetiştirdikleri ürünlere zarar verdiklerini belirtmiştir. Yaban hayvanlarının ürünlere verdiği

zararlar ürün bazında ve birden fazla cevap hakkı tanınarak sorgulanmıştır. Üreticilerin %54,83'ü meyveye, %45,16'sı mısır'a, %19,35'i buğday'a, %16,13'ü sebze, %16,13'ü pamuğa, %9,68'i zeytine zarar verdiğini ifade etmiştir (Çizelge 6). Sağlam ve ark, 2010 yılında yaptıkları çalışmada ayıların başta tarım alanlarına olmak üzere, arı kovanlarına, insanlara ve ikamet alanlarına zarar verdiklerini belirtmişler ve bu zararların yaz aylarında %95,3 gibi yüksek bir oranla zirai alanlarda olduğunu ifade etmişlerdir. Çalışmamızda ise yaban hayvanlarının büyük oranda meyveye, mısıra, buğdaya, sebze, pamuğa zarar verdikleri belirlenmiştir.

Çizelge 6. Ürünler bazında yaban hayvanlarından zarar görme durumu

Ürün	Sayı*	(%)
Meyve	17	54.83
Mısır	14	45.16
Buğday	6	19.35
Sebze	5	16.13
Pamuk	5	16.13
Zeytin	3	9.68
Toplam	45	

Not:(*) Birden fazla cevap hakkı tanındığı için toplam 31'i aşmaktadır

Üretici beyanına göre, yaban hayvanlarının açtığı maddi zarar yıllık 5.000 TL ile 10.000 TL arasında değişirken, üretici başına ortalama yıllık zarar 4.022,50 TL olarak hesaplanmıştır. Araştırma alanında yaban hayvanlarının görülme sıklıkları ve verdikleri zarar derecesi çizelge 8’de verilmiştir. Araştırma alanında en sık rastlanan yaban hayvanı %83,87’lik pay ile yaban domuzudur. Bunu, %67,74 ile yabani kuşlar, %64,52 ile kemirgenler ve

%61,29’luk pay ile yaban keçisi takip etmektedir. Yaban hayvanlarının tarım ürünlerine verdikleri zararlar 5’li likert ölçeği kullanılarak sorulmuştur. Kemirgenler ilk sırada gelirken (3,06), kuşlar ikinci sırada (2,44), yaban domuzu üçüncü sırada (2,38) gelmektedir. Diğer hayvanların verdikleri zarar derecesi az veya yok denecek kadar az olduğu belirlenmiştir (Çizelge 7).

Çizelge 7. Yaban hayvanlarının görülme sıklığı ve zarar dereceleri

Yaban Hayvanı Türü	Görülme Sıklığı (Sayı)	Oran (%)	Zarar Derecesi (1-5)
Kemirgen	20	64,52	3,06
Kuş	21	67,74	2,44
Yaban domuzu	26	83,87	2,38
Tilki	17	54,84	1,00
Kurt/Çakal	15	48,39	1,00
Yaban keçisi	19	61,29	1,00
Ceylan	17	54,84	1,00
Diğer	8	25,81	1,38

Zarar Derecesi: 1)Yok 2) Az 3) Orta 4) Fazla 5) Çok Fazla

Yaban hayvanlarının türüne bağlı olarak ürün bazında toplam ve ortalama zarar miktarları çizelge 7’de verilmiştir. Kemirgenlerden zarar görülen toplam ürün miktarı 61 ton, ortalama zarar miktarı 8,7 ton, yaban domuzlarının

verdiği toplam zarar 6,2 ton, ortalama zarar 774 kg, kuşlardan zarar görülen toplam ürün miktarı 3 ton, ortalama zarar miktarı ise 762 kg olarak hesaplanmıştır (Çizelge 8).

Çizelge 8. Yaban hayvanlarından zarar görülen ürün miktarları

Yaban Hayvanı Türü	Sayı	En Az (kg)	En Fazla (kg)	Toplam (kg)	Ortalama (kg)
Kemirgen	7	500	40000	61.000	8.714
Yaban domuzu	8	5	4000	6.195	774
Kuş	4	50	1500	3.050	762

Görüşülen üreticilerin büyük bir çoğunluğu (%83) yaban hayvanlarını sabah veya akşam saatlerinde gördüklerini belirtmişlerdir. Yaban hayvanları ile mücadele yöntemleri olarak kimyasal zehirler ilk sırada gelirken (%39), diğer mücadele yöntemleri ise, av tüfeği ve ateşli silahlar (%29), ses bombası (%19) ve tuzaklar (%13) şeklindedir. Üreticilerin %16'sı avcılık ruhsatına sahip iken, bir yılda avlanan ortalama yaban hayvanı sayısı ortalama 1,67 olarak belirlenmiştir. Yaban hayvanları ile mücadele konusunda üreticilerin yılda ortalama 855 TL masraf yaptığı hesaplanmıştır. Araştırma kapsamındaki üreticilerin başlıca beklentileri, doğal dengeyi bozmayacak şekilde, özellikle kemirgenlere yönelik kontrollü mücadele konusunda üreticilere eğitim verilmesi, avcılığın teşvik edilmesi, mücadele ilacı ve tuzak temini gibi teşviklerin sağlanması ve meydana gelen maddi zararların belirli bir oranda devlet tarafından karşılanmasıdır. Sağlam ve ark., 2010 yılındaki çalışmalarında ayıların verdikleri zararları mücadele etmek ve önlemler almak için Doğa Koruma ve Milli Parklar müdürlüklerinin, Tarım ve Orman Bakanlığı kuruluşlarının önlemler alması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu önlemlerin av yasağının kalkması (%30), devletin köylülere çeşitli destekler vermesi (%12), köylülerin zararlarının karşılanması (%10), ayıların belirli bir alana toplatılması (%7), ormanlık alanlara meyve ağaçlarının dikilmesi (%6), ayıların zarar yaptığı dönemlerde yemlenmesi (%5) olabileceğini belirlemişlerdir. Araştırma kapsamında, yaban hayvanlarının yararları konusunda üreticilerin görüşleri alınmıştır. Üreticiler özellikle yılanların kemirgenlere karşı etkili bir doğal mücadele unsuru olduğunu belirtmişlerdir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkiye’de dahil birçok dünya ülkesinde kentleşmenin artmasıyla birlikte insan nüfusu artmakta, teknoloji gelişmekte, doğa kirlenmekte, çayır, mera, orman ve tarım arazileri azalmakta ve yaban hayvanlarının yaşam alanları giderek sınırlı hale gelmektedir. Yaşam alanlarındaki daralma, yaban hayvanlarının gerek göç etme gerekse yemek arayışı nedeniyle insan yaşam alanlarına girmelerine sebep olmaktadır. Yaban hayvanlarının üreticilere yıllık yaklaşık 4 bin TL zarara uğratmalarının yanı sıra, yaban hayvanlarını uzak tutmak için harcanan zaman gözardı edilmemelidir. Üreticiler yabani hayvanların verdikleri zararlardan korunmak adına kimyasal zehirler kullanmakta, avlanmakta ve çeşitli tuzaklarla zararı en az düzeyde tutmaya çalışmaktadır. Üreticilere en fazla zarar 8 ton ürün kaybı ile kemirgenler tarafından verilmektedir. Bu zararların önlenmesi doğal yaşam alanlarının korunmasına ve artırılmasına önem verilmelidir. Yaban hayvan zararlarının önlenmesi için yaşam alanları genişletilmelidir. Ayrıca yaban hayvan zararlarının çok olduğu bölgeler belirlenmeli, bu bölgelerde üreticilik yapanlara özel olarak yaban hayvanlarıyla doğal mücadele etme teknikleri ve avcılık eğitimleri ve üreticilerin uğradıkları maddi zararları giderecek desteklemeler verilmelidir.

AÇIKLAMA

Bu çalışma, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (BAP) tarafından desteklenmiştir (Proje No: 18.M.070).

KAYNAKLAR

Aksan., Akbay. 2018. Tarım alanlarındaki peyzaj çeşitliliğinin memeli yaban hayvanı tür çeşitliliğine etkisi: Atabey ovası örneği. Turkish Journal of Forestry.19(2): 176-184.

- Alkan, H., Korkmaz, M. 2009. Korunan alanların yönetiminde yaşanan sosyo-ekonomik odaklı sorunlara ilişkin bir değerlendirme. II. Ormancılıkta Sosyo Ekonomik Sorunlar Kongresi, 19-21 Şubat 2009, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, s.13-22.
- Alkan, H., Ersin, M. 2018. Korunan doğal alanlarda insan - yaban hayatı çatışması. *Turkish Journal of Forestry*, 19(3):284-292 .
- Anonim, 2018. <http://www.milliparklar.gov.tr/Anasayfa/istatistik.aspx?sflang=tr> Erişim Tarihi: 26.01.2018
- Anonim, 2020a. <https://T.C.Tarım ve Orman Bakanlığı>. <https://tarimorman.gov.tr>. Erişim tarihi, 05.01.2020.
- Anonim, 2020b. T.C.Tarım ve Orman Bakanlığı Hatay İl Tarım ve Orman Müdürlüğü <https://hatay.tarimorman.gov.tr/Menu/55/Tarimsal-Veriler>, Erişim tarihi 15.01.2020.
- Arslan, D., Ünal, Y. 2020. Böcekçil beslenme ve bazı büyük memeli yaban hayvanı türlerinin besin tercihleri. *Bilge International Journal of Science and Technology*, 4(2):160-170.
- Aslım, G., Yiğit, A., İzmirli, S., Yaşar, A. 2012. Hayvan koruma kavramı ve biyoetik çerçevesinde yaban hayatı koruma ve yaban hayatı geliştirme sahaları, Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, 18(4):657-662.
- Balabanlı, C., Oğurlu, İ., Ünal, Y., Süel, H.2006. Ormaniçi meralarda yaşayan bazı yaban hayvanlarının beslenme şekilleri. *Selçuk üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 20(39): 71-76
- Breitenmoser, U., 1998. Large predators in the Alps: The fall and rise of man's competitors. *Biological Conservation*, 83(3): 279-289.
- Çanakçıoğlu H., Mol, T. 1996. Yaban Hayvanları Bilgisi, İstanbul Üniversitesi Yayın No: 3948, Orman Fakültesi Yayın No: 441,ISBN:975414424 4, 551 s., İstanbul.
- Iğircık, M., Bekiroğlu, S., Okan, T. ve Bucak, C. 2008. Kazdağı yöresinde yaban hayatı kaynaklarının yönetim çalışmalarına ilgili kesimlerin katkı ve katılımlarının araştırılması, Bakanlık yayın no:331, Müdürlük Yayın No: 54 ISSN 1300-9508, İzmir.
- Ilgar, 2007. Türkiye’de hayvan hakları ihlallerine coğrafi açıdan bakış. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1):347-360
- Karabey, C.N.2021. Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Atataürk Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Messmer, T.A. 2000. The emergence of human-wildlife conflict management: turning challenges into opportunities. *International Biodeterioration and Biodegradation*, 45: 97-102.
- Noughton-Treves, L., Holand, M., Brondon, K. 2005. The role of protected areas in conserving biodiversity and sustaining local livelihoods. *Annual Review of Environment and Resources*, 30: 219-252.
- Sağlam, B., Mıhlı, A. ve Bucak, F. 2010. Artvin’de ayı zararları ve sebepleri üzerine bir araştırma. 3. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, Cilt: III: 1233-1241
- TÜİK, 2018. Türkiye İstatistik Kurumu. Bitkisel Üretim İstatistikleri. <https://www.tuik.gov.tr/> Erişim tarihi, 01.06.2020.
- Yavuz, 2017. Giresun ilinde yaban hayatı insan çatışması üzerine bir çalışma. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 19(2):214-222.
- Zeybek, O., Keser, A., Yıldırım, Y.2021. Hayvan hakları ve yaban hayatı geçitleri, *Akademia Doğa ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1):84-104.